

У претходном (177) и овом (178) броју *Књижевне историје* објављена је група текстова окупљена под јединственим наднасловом *Педесет година истраживања периодике у Инстистиушу за књижевност и уметност*. Реч је о пригодном јубилеју (1971–2021) који нам се учинио као добра и драгоцену прилика да резимирамо досадашњи рад на пољу студија периодике у оквиру Института за књижевност и уметност и илуструјемо део актуелних истраживачких фокуса на одељењу *Периодика у историји српске књижевности и културе*. За оснивачку годину пројекта/одељења узета је 1971. кад је завршено његово формирање: Александар Петров је те године званично постао руководилац групе истраживача фокусираних на проучавање часописа и тиме је започет рад пројекта *Историја српске књижевне периодике* у његовом пуном капацитету. Почетни пројекат ће током деценија проћи кроз различите структурне, кадровске и методолошке промене, мењаће се његов организациони оквир (пројекат/одељење), биће различито именован, смењиваће се фокуси истраживања, али ће константно и упорно истраживати на свом централном истраживачком предмету, односно научном пољу, на проучавању часописа/студијама периодике. Постојање истраживачке *лабораторије* за часописе у непрекидном трајању од педесет година представља раритет у европској науци.

Обележавање овог полувековног јубилеја започето је током 2021. године кад је направљен пресек најзначајнијих текстова за студије периодике писаних под окриљем Одељења, односно (некадашњих) пројеката. Текстови су селектовани тако да би се што боље представила укупна истраживања, али кроз рад сарадника, било оних који су били „званично“ запослени, било тзв. спољних сарадника. Том приликом одабрани текстови су скенирани и опремљени пропратним писмом – интерпретативним белешкама. Ови мали текстуални пакети (писмо+текст) слати су *периодично* сваког првог и петнаестог у месецу, од марта до децембра 2021. године, на мејлинг листу сарадника, некадашњих чланова Одељења, колега и уопште *пријатеља периодике*. Одабрана стратегија не исцрпљује значај и значење у сопственој меморијалности већ су њени домети шири – направљен је својеврсни пресек 50-годишњег рада тако што је формирана добра база од неколико десетина текстова, који су неретко тешко дос-

тупни, а понекад и потиснути и изгубљени из фокуса савремених истраживачких артикулација, а реч је о радовима који су базични, али подједнако и круцијални, за различите аспекте (савремених) студија периодике. Ови прилози наставиће свој живот на сајту www.periodika.ikum.org.rs чиме ће овај мали репозиторијум бити шире доступан.

У темату који је пред читаоцима *Књижевне историје* текстове су писали актуелни чланови одељења *Периодика у историји српске књижевности и културе*. Публикованим радовима представљена су рецентна научна истраживања, било да је реч о ауторефлексији и систематизацији рада на Одељењу од његовог оснивања до данас (Бараћ), било да су представљени резултати актуелних истраживачких подухвата (Свирчев, Милинковић) или је, пак, реч о репрезентативним деловима истраживања спроведеним за потребе писања докторских дисертација (Симић, Букумира, Лалатовић). Оваквим приступом шест текстова нуди широк распон тема и научних приступа и представљају добар пресек актуелних (одељенских) истраживања. У уводној студији Станислава Бараћ дала је пажљив историјски преглед рада Одељења с фокусом на његове најважније „научне“ догађаје и идејна чворишта и то од процеса заснивања до најновијих трансформација. Истражујући часописе и политичко-културолошке парадигме и моделе до Првог светског рата, Жарка Свирчев у овом раду представља део сопствених опсежних истраживања којима настоји да прошири уврежене границе и интерпретативне парадигме српске/југословенске авангардологије, и то не само укључивањем *авангардистицизма* већ и (ре)интерпретацијом и дописивањем авангардности југословенске револуционарне омладине с почетка прошлог века. Зорана Симић представља део својих докторских истраживања (*Уреднице женске/феминистичке периодике у Краљевини СХС/Југославији: биографски, књижевноисторијски и теоријски аспекти*) кроз студију о уредницама, о односу рода и вокације/позива, настојећи да реконструише, типолошки и историјски, њихове биографије. Јован Букумира у овом раду, који је такође део тезе у настајању (*Есејистика српског надреализма: Марко Ристић, Душан Мајић, Оскар Давичо*), укршта теоријске (не) могућности жанровског дефинисања есеја и његову развијену праксу у југословенској авангарди, посебно у надреализму, показујући како овај (не)стабилни жанр стабилно постаје део југословенске културе. Рад Јелене Лалатовић доноси проширење истраживачког поља, и на плану анализираних жанра (књижевна критика) и темпорално (међуратни период повезује са 60-им и 70-им годинама прошлог века). Као део, сада већ предате, докторске тезе (*Жанрови књижевне критике и есејистике у омладинској и студентској периодци: критичка јавност на Београдском универзитету од 1937. до 1968. године*) представљена студија показује условљеност идеја социјалистичке

тичког хуманизма и књижевне критике у прогресивној студентској штампи. Као последњи у првом делу темата објављен је мој рад у коме сам користећи се теоријама читања и алатима феминистичких студија периодике настојала да покажем на који начин су часописи утицали на формирање сопствене читалачке публике, како су читаоце, а у одабраним случајевима доминантно читатељке, имагинирали, окупљали око себе, како су с њима (не)посредно разговарали и којим су се све стратегијама служили како би имали што ширу и што квалитетнију читалачку публику.

Најзад, темат има и прилог. Реч је о премијерном преводу на енглески језик једног од базичних текстова када је о студијама периодике реч, чувеног *Уиџиника* за проучавање периодике који су сачинили Драгиша Витошевић и Ђорђије Вуковић за потребе истраживања на тадашњем пројекту и који је штампан 1983. године управо у *Књижевној историји* где и сада (јубиларних (sic!) четрдесет година касније) излази његов превод. Овим преводом симболички се описује један истраживачки круг, а још значајније, њиме се најсавременија истраживања периодике повезују с претходницима и наслањају на њихова истраживања, смернице и закључке, који се показују као рецентни и актуелни и у међународном контексту (што је увид који је примарно и мотивисао превођење управо овог текста). Да би симболика о претходницима и савременицима била још снажнија, треба напоменути да је превод урадила Александра Петровић, најмлађа чланица Одељења, која је постала његов део у самом финишу припреме овог броја *Књижевне историје*.